

DÁVID ZOLTÁN

Esztergom megye rövid népesedéstörténete

A hazánk történetében fontos szerepet játszó Esztergom vármegye az egykori Magyarország legkisebb törvényhatósága volt: területe mindössze 1077 km²-t tett ki. A sok háborúskodástól szenvedett vidéken az Árpád-korban fennálló 116 településből mára 43 maradt, ebből is csak 22 helység tartozik Magyarországhoz (Komárom megyével egyesítve), a többi - három különböző járásba szétosztva - szlovák uralom alatt éli mindennapjait.

A vármegyének nevet adó Esztergom vára a Garam torkolatával szemközt a Duna jobb partján fekszik a hegyek folyam felé magasodó sziklás nyúlványán. Solva néven a római limes egyik jelentős erődje volt, országos szerepre azonban csak az Árpád-korban jutott. Géza fejedelem a német császársággal való kiegyezés után tette székhelyévé, a Várban 973 után építtette fel palotáját és a Szent István tiszteletére felszentelt templomot. Itt született 975-ben Vajk (István), majd Géza halála után fejedelemmé is ebben a palotában avatták. Végül 1001. január 1-jén, az új évezred első napján, itt koronázták királlyá. Így Esztergom rövid időre Magyarország első székvárosa lett. Miután 1018 körül István a királyi központot Fehérvárra helyezte át, a későbbiekben az ország érsekének székhelye maradt.

A Vár körül több település alakult ki, amelyekbe már korán külföldi telepések érkeztek. Legfontosabb közülük a királyi város volt, amelyet európai értelemben vett várossá a latinusnak (magyarul olasznak) nevezet. vallon kereskedők tettek, akik a 11. század derekán jelentek meg Magyarországon. Lakhelyük a Vicus, a fő kereskedelmi út mentén létesült, s kezdetben egytűcs település volt, amelyet Olaszvárosnak neveztek. Mellette alakult ki a 13. században a zsidók utcája, míg az örmények ettől északabbra, külön városrészben (Ermen, Armenorum terra, Szentanna) telepedtek meg. A Luna partján létesülő érseki Víziváros (Újváros) lakói jórészt 1239 és 1252 között beköltöző németek voltak, ezt tükröz: e városrész Németváros elnevezése. Esztergom városa tehát az Árpádkorban vegyes lakosságú volt.

Nem úgy a falvak, amelyeket a honfoglaláskor Kurszán vezér seregei foglaltak el. A nemzetségek közül a Tardos (Torda) volt honos a megye területén, akinek birtokai a Duna mindkét oldalára kiterjedtek, tehát első fogláló volt. Amint a helynevek bizonyítják, a megye területén a honfoglalók közül a Keszi és Gyarmat nemzetség is alapított egy-egy falut, de a többiek neve szintén korai alapítást sejtet. (Több közülük őstörök eredetű.) Csupán Németszőgyén és a Pilis megyéből átkerült Marót neve jelez idegen telepéseket. (Morvák alapíthatták a Gerecsében fekvő Pusztamarót nevű falut is, amely később elnéptelenedett.)

A megye területén az Árpád-korban Györffy György kutatásai szerint az úgynevezett „Esztergomi districtus” 21 kisebb-nagyobb településén kívül (amelyek a várossal szoros kapcsolatban voltak, és azóta Esztergomba olvadtak) 95 lakott hely volt. Ebbe nem számítottuk be a korán elcsatolt községeket: Kicsind és Kövesd Hont megyéhez, Málás, Sáró és Szodó Barshoz, Szentlélek és Szentkereszt Pilis megyéhez, Szomor, Gyermely, Mány, Gyarmat, Tarján és Héreg Komárom megyéhez került.

A helységek életének folytonosságában a tatárjárás jelentette az első szakadást, Több helység elpusztult, köztük Esztergom örmények által lakott elővárosa is, akik közül csak a Várba menekülők élték túl a harcokat. A többi falu a török háborúk idején néptelenedett el. A meg-megújuló hadjáratoktól különösen a Dunától délre fekvő helységek szenvedtek sokat. Esztergomot nagyobb seregek hétszer ostromolták, Tata vára pedig a török megjelenése és végleges kivonulása között tizenháromszor cserélt gazdát. Minden egyes hadjárat súlyos terheket rótt a népességre, ezért érthető, hogy az állami adó beszedésének alapjául szolgáló dikális összeírásokban csak a megye Dunától északra eső falvai szerepelnek, a többieket

fölmentették az adófizetés alól. Hasonló volt a török adószedők gyakorlata is, akik szintén csak a későbbi Párkányi járás helységeiben írták össze név szerint az adófizetőket.

A török kincstári defterek közül különösen értékes az Érsekújvári ejalet 1664-ben készült összeírása, amelyben néhány Esztergom megyei helység feltűnően magas népességszámmal szerepel. Kiemelkedik közülük Bucs 144, Kéménd 122, Magyarszögyén 115, Mezőölved 111, Nagybény 99 és Kőhidgyarmat 90 fejadófizető' lakosával, ami azt jelenti, hogy ezeknek a helységeknek a népessége a 17. század vége felé meghaladta az ötszáz és elérhette az ezer főt.

Az összeírt adózók névsorai alapján megállapítható, hogy valamennyi helység lakossága magyar volt. Nincs hely közlésükre, csupán egyetlen kisebb község, Bart falu névsorát mutatjuk be ízelítőül. A többi megtalálható: Blaskovics József: Érsek-újvár és vidéke a török hódoltság korában (Budapest, 1989.) című munkájában.

Bárt falu, tartozik Komáromhoz. Esztergomi tímár Pásztor Miklós, fia István legény, Simonyi Pál, Domokos Gergöl, Bucsi János, fia Andris legény, fia Istók legény, Bucsi Mátyás, Juhász Marcel, testvére Jancsi legény, Varga Lőrinc, Tót Ferkó, Varga András, fia Mihál legény, Bacsa Pál, Varga János, Nagy Mihál, Berta András, Győr István, Kis János, testvére István legény, Tót Benedik, Győri Pál, Sipos György, fia István legény, Tót András, Győri György, fia Istók legény, Szalaji Gáspár, Istók Máté, Nagy György, Kis István, Szolga Lőrinc, Tót István, fia István legény, Csukás Mihál, testvére István, testvére Jancsi legény, Bucsi Ferenc, fia Jancsi legény, testvére Tomás legény, Szár Balás, fia András, Bartal Gáspár, Gábris György, Badi Farkas, Tót Jakab, Tót Jancsi, Sipos Ferenc, veje András, Nimet János, Mónár János, Simonyi Petör legény, Abrak Martin. 54 fejadófizető személy.

A török hódoltság megszűnése után nem sokkal, 1701-ben végrehajtott egyházi vizitáció az Esztergomi járás területén szomorú viszonyokat talált. Dömös, Sárísáp „egykor szép” temploma romokban hevert, Nagysápé a falun kívül elhagyottan állt. Bajót román kori egyházáról így írt: „Temploma a hegyek között, egykor csinos, most elhagyatott, fedél nélkül, kivéve náddal fedett szentélyét. „Nyergesújfaluban már rendbehozták templomukat, de külseje még vakolatlan volt. Mogyorós temploma ugyancsak tető nélkül, elhagyatva állt.” Régi lakossága mind elveszett a háborúban, az újonnan idetelepített szlovákok pedig nem tudják, ki építtette és kinek szentelték. „A népesség másutt is nagyon megfogyatkozott. Tát községről az alábbiakat jegyezték fel: „Temploma a nyergesújfalusi plébánia filiája; a háborúk ideje óta elhagyottan, tető nélkül áll a falu közepén. Egykoron Szent István király építtette Mindszentek tiszteletére. Most alig tizenöt gazda van itt, pedig egykor hatvanan is voltak. A lélekszám: negyven, mind katolikusok. Iskolamestere Harsányi Mátyás - iskola híján - parasztoknál tartózkodik.”

A telepítések korán megindultak, nemegyszer a magyarság kárára. Bél Mátyás 1730-ban készült munkájában Epöl községnél így ír: „Lakói legnagyobbbrészt szlovákok, kevés magyarral keverve. Mintegy 33 évvel ezelőtt mindkét nemzetiség egyenlő számban szállta meg ezt a helyet. A magyarok azonban helvét vallásúak voltak és a katolikusokat visszahagyva tovább költöztek. Így akarta ugyanis az esztergomi káptalan, a falu földesura” A reformátusok visszaszorítására másutt is van példa, így Pilismaróton 1701-ben följegyezték: „A török alatt is fennállt református egyháza, amelyet Buda visszavétele után a pesti pálosok vettek birtokukba.” (Korábban is az övék volt.) Uny református iskolamesterét is eltávolították, utóda a katolikus Szolcsónyi János lett. A népesség csak lassan gyarapodott. Dág az 1732. évi egyházlátogatás szerint még Kesztölc-höz tartozó pusztája volt, 6 jobbágy és 7 zsellér lakta, temploma nem volt. A gyónóképes római katolikusok száma mindössze 105, Sárísápon 120 volt.

Az Esztergomi járás új etnikai térképe a 18. század vége felé alakult ki. A Helytartótanács utasítására 1773-ban készült „Lexikon locorum populorum” szerint 23 lakott helye közül 11 volt magyar, 6 német és 6 szlovák nyelvű. A Dunától északra fekvő Párkányi járás helységeiből csak Kural kapott korán szlovák lakosokat. A betelepítés körülményeiről Fényes Elek az alábbiakat írja: „A tótok 1612-ben szállítottak ide Paluska György érseki director által N. Tapolcsányból, Chinorányból, stb... és August Keresztény szász herceg mint akkori primás valódi kiváltságos oklevéllel megajándékozván őket, most ennek erejében csak 200. f. tartoznak fizetni, menttek lévén különben minden dézsmától, robottól, sőt az urasági korcsmáltatástól is.” Bár az 1664. évi török összeírásban pusztaként szerepel, a Párkányi járásban később is az egyetlen szlovák község maradt. (Az 1773. évi összeírás tévesen jelezte „Slavonica”-nak Béla, Gyiva és Sárkányfalva kicsiny községeket, mert lakóik mind a későbbi adatok, mind a legutolsó szlovák népszámlálások szerint - magyarok voltak.)

A megye lakosságának számáról elsőnek a II. József által végrehajtott népszámlálás adatai állnak rendelkezésünkre. Eszerint Esztergom megye lélekszáma 1785-ben összesen 43 856 lélek volt, amelyből Esztergom szabad királyi városra és a hozzátartozó településekre (Víziváros, Szentgyörgymező és Szenttamás) 9595 lakos jutott. Ezen kívül a megyében 48 helységet soroltak fel, közülük 2 (Bátorkeszi és Párkány) volt mezőváros.

A megye nemzetiségi megoszlásáról Fényes Elek 1830-ból közölt először részletes adatokat. Munkája szerint a népességszám 56233 főre növekedett (Esztergom városé 12970 főre), ebből 41998 volt magyar (74,7%), 6820 szlovák (12,1%), 6733 német (12,0%) és 682 zsidó (1,2%). A Dunától délre eső Esztergomi járásban a 21 török hódoltság után újraeledő falu közül csak Bajna, Bajót, Dömös, Nagysáp, Pilismarót, Nyergesújfalu, Tokod és Uny őrizte meg magyar többségét, Csolnok, Dorog, Kirva, Leányvár, Süttő, Tát német, Csév, Dág, Epöl, Kesztléc, Pilisszentlélek, Mogyorós és Sárísáp szlovák többségűvé vált, de közülük öt helységben e három nép keverten lakott. Ezzel szemben a Dunától északra fekvő falvakat tömörítő Párkányi járás területén 26 helységből 25 magyar helység mellett csak az említett Kural volt szlovák többségű.

A hivatalos statisztikai adatgyűjtések megkezdődésével a népszámlálások már rendszeresen közölnek pontos adatokat. Közülük az 1900. és 1920. évi két utolsó magyar népszámlálás adatait hasonlítjuk össze Fényes Elek eredményeivel.

Időpont	Esztergomi járás			Párkányi járás			Esztergom város			Összesen		
	nagy	ném.	szlov.	magy.	ném.	szlov.	magy.	ném.	szlov.	magy.	ném.	szlov.
1830	14266	4433	5156	21624	300	1164	6108	2000	500	41998	6733	6820
1900	18406	9074	6138	34369	115	1041	16654	806	312	69429	9995	7491
1910	20668	8659	6303	36075	77	908	16675	719	309	73418	9455	7520
	%											
1910	57,7	24,2	17,6	97,3	0,2	2,5	93,3	4,0	1,7	80,8	10,4	8,3

Az adatok szerint a magyarok száma 1830 és 1900 között hetven év alatt 65%-kal, a németeké 48%-kal, de a szlovákoké csak 10%-kal nőtt. 1900 után viszont a németek számának növekedése megtorpant (sőt csökkent), a szlovákoké stagnált, kis mértékben egyedül a magyarok száma növekedett.

A trianoni békeszerződés Esztergom megye Dunától északra fekvő színmagyar helységeit egy új - azóta kétszer is megszűnt - államalakulatnak, Csehszlovákiának juttatta, nyilvánvalóan az etnikai elv durva megsértésével, a természetes határ másutt nem követett alkalmazásával. (Azóta e természetes határon az úgynevezett Pozsonyi hídfőnél is átcsaptak, sőt a folyó medrét is megváltoztatták.)

A megmaradt Esztergomi járás falvait Komárom megye megcsonkított területével egyesítették. A közben újra önállósuló Lábatlannal és Pizskével együtt helységeinek száma

23-ra növekedett, és ehhez Esztergom mezőváros csatlakozott. A lakosság száma 1930-ban 42830 volt, amelyből 31422 magyar (73,4%), 6527 német (15,2%), 4735 szlovák (11,1%) anyanyelvűt számláltak. Esztergom városában ugyanakkor 17354 lakos élt, 16982 magyar. (97,9%), 207 német és 129 szlovák anyanyelvű.

1938-ban Csehszlovákia magyar többségű területeit a bécsi döntés értelmében visszacsatolták Magyarországhoz. A sebtiben végrehajtott 1938. évi népösszeírás szerint a Párkányi járás 24 településében 40085 lakost találtak, akik közül 38616 magyar, 91 német és 1242 szlovák anyanyelvű volt. A teljesen indokolatlanul elcsatolt terület tehát 96,3%-ban továbbra is magyar maradt, és a szlovákok száma 1910-hez képest csupán 334 fővel nőtt..

1945 után visszaálltak a határok, és a magyarok közül sokan börtönbe kerültek megvallott magyarságukért, másokat kiűzték otthonaikból, vagy a Szudéta-vidékre telepítették őket. Valamennyiüket megfosztották állampolgárságuktól, és kényszerítették, hogy megtagadva magyar voltukat, szlováknak vallják magukat. Aztán jött a lakosságcsere, és a falvakból kiemelték a jómódú gazdákat és minden értelmiségit, akik nem hódoltak be - helyükbe szlovákokat telepítettek. Így érthető, ha sok helységben számuk erősen megfogyatkozott, sok helyen a szlovákok kerültek túlsúlyba, sőt olyan is bőven akad, ahol a magyar településeik szlovákká váltak.

Az Esztergom megyei helységeket ezek az intézkedések sem tudták átformálni. Az 1991. évi népszámlálás továbbra is csak Kuralban mutatott ki szlovák többséget, 11 községben a magyarság aránya 90 százalék fölött maradt, nyolcban több mint 80% fölött volt, s csak egyben tette ki a népesség 74,5%-át (Párkányánána). A községátcsatolások áldozata lett Ebed (Párkánnyal egyesült) és Gyiva (melyet Sárkányfalvával vontak össze), így a helységek száma 21-re csökkent. A Párkányi járást megszüntették, és az Érsekújvári, Komáromi és Lévai járás között szórták szét.

A magyarok száma és aránya 1910 és 1991 között a következők szerint alakult.

Helység neve	L	M	L	M	L	M	L	M	L	M	Járás
	1910		1960		1970		1980		1990		
Bart	1168	1155	1230	1207	1158	1137	989	968	792	760	ÉU
	%	98,9		98,1		98,2		97,9		96,0	
Bátorkeszi	3144	3116	3912	3369	3832	3367	3851	3334	3657	3133	K
		99,1		86,1		87,4		86,6		85,7	
Béla	535	532	669	532	644	525	563	461	457	378	ÉU
		99,4		79,5		81,5		81,9		82,7	
Bény	1557	1541	1933	1741	1860	1722	1735	1613	1456	1371	ÉU
		99,0		90,1		92,6		93,0		94,2	
Bucs	1584	1584	1800	1650	1633	1514	1544	1428	1346	1269	K
		100,0		91,7		91,0		92,5		94,3	
Dunamocs	1897	1894	1627	1473	1400	1310	1336	1237	1214	1146	K
		99,8		90,5		93,5		92,6		94,4	
Ebed	1499	1493	1524	1336	1451	1295	Párkánnyal egyesült				
		99,6		87,6		89,3					
Érsekkéty	1221	1210	1094	1031	1035	1009	973	913	812	774	L
		99,1		94,2		97,5		94,9		95,3	
Farnad	2082	1974	2278	1861	2166	1862	1902	1576	1527	1289	L
		94,8		81,9		85,6		82,9		84,4	
Gyiva	223	220	198	191	153	151	Sárkányfalvával egyesült				
		98,7		96,5		98,7					
Karva	957	940	1037	866	971	839	859	755	789	679	K
		98,2		83,5		86,4		87,9		86,1	
Kéménd	1812	1806	11872	1718	1795	1684	1685	1533	1573	1434	É
		99,7		91,8		93,8		91,0		91,2	
Kicsind	654	650	682	667	651	638	561	542	427	412	

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1993. 4. évf. 4.sz.

		99,4		97,8		98,0		96,6		96,5	
Kissújfalu	881	880	1075	806	1063	879	965	833	878	796	É
		99,9		74,9		82,7		86,3		90,7	
Köbölkút	2021	2018	2627	2068	2656	2131	2588	2068	2373	1936	É
		99,9		78,7		80,2		79,7		81,6	
Kőhídyarmat	1410	1410	1346	1224	1327	1249	1230	1153	1111	1047	É
		100,0		90,9		94,1		94,6		94,2	
Kural	803	715		-		-		-	673	15	L
		16,7		-		-		-		2,2	
Libád	714	714	680	667	615	612	547	509	471	441	É
		100,0		99,8		97,9		93,1		93,6	
Magyarszőgyén	1998	1989	3697	3002	3411	2829	3136	2637	2732	2315	É
Németszőgyén	1576	1569									
		99,6		8,2		82,9		84,1		84,7	
Muzsla	2939	2934	2905	2477	2817	2444	2484	2117	2070	1753	É
		99,8		85,2		86,8		85,2		84,7	
Nagyölvéd	1801	1795	2154	1625	2169	1878	2114	1791	1801	1569	L
		99,7		75,6		86,6		84,7		87,1	
Párkány	3079	3016	6570	4174	8287	5434	12807	9117	14454	10774	É
Nána	1115	1111									
		98,4		63,5		65,6		71,2		74,5	
Sárkányfalva	419	419	471	423	411	370	450	430	396	383	É
		100,0		89,8		90,0		95,6		96,7	
Összesen	37092	36075	41381	34105	41545	34862	42319	35035	40336	32944	
		97,2		82,4		83,9		82,8		81,6	

+ 1960-1980 Kural adatai nélkül

Amint a tábla adataiból kiviláglik, a Párkányi járás helységei közül Bart, Bény, Bucs, Dunamocs, Ebed, Érsekkéty, Gyiva, Kicsind, Kisújfalu, Kőhídyarmat, Libád, Sárkányfalva teljesen megőrizte magyar jellegét, egyik helységben sem él száznál több szlovák. Nagyobb beköltözés történt Bátorkeszi (1991: 502), Köbölkút (408), Szőgyén (406), Muzsla (262), Farnad (228) és Nagyölvéd (219) községekbe, de a legtöbb szlovák a várossá emelt Párkányánába érkezett, ahol számuk az 1938. évi 72 főről 1991-ig 3273-ra emelkedett. Eközben azonban a magyarok száma is nagymértékben gyarapodott (1474-ről 10774-re), s ennek köszönhető, hogy a város magyar lakosságának aránya az 1960. évi 63,5%-ról 1991-re 74,5%-ra nőtt. Öröndetes jelenség, hogy 1960 óta évtizedről évtizedre növekszik a magyar lakosság aránya Béla, Bény, Bucs, Dunamocs, Kisújfalu, Szőgyén, Nagyölvéd, Sárkányfalva (+ Gyiva) helységben. Másutt arányuk stagnál, nagyobb fogyás azonban egyetlen községben sem figyelhető meg.

Összességében kevésbé kedvező a kép: a magyarok száma 1910 illetve 1938 (38616 lélek) óta visszaesett, 1960-tól pedig stagnál, sőt 1980 óta kismértékben meg is fogyott. Arányuk 1960-1970 között valamennyit nőtt ugyan, de azóta fokozatosan ez is visszaesett. Mindez a csökkenő természetes szaporulat, az elvándorlás és az asszimiláció következménye lehet. Eközben a Magyarországon maradt Esztergomi járásban is nagy változás történt. Sor került a németek kitelepítésére, a megmaradtak körében pedig döntő tudati változás történt: a német anyanyelvű lakosság a minimumra csökkent. A szlovák lakosságú községekben a lakosságcsere-egyezmény végrehajtása során sokan jelentkeztek a visszatelepülésre. A jelentkezők száma helysékenként az alábbi volt:

Év	1941		1946
Helység neve	Lakosság száma	Magyar anyanyelvű	Szlovák anyanyelvű
Csév	2263	559	1704
			Áttelepülésre jelentkezők száma
			927

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1993. 4. évf. 4.sz.

Dág	1237	236	454	305
Kesztlőc	2664	666	1991	1091
Mogyorósbánya	707	527	146	116
Sárisáp	3831	3753	35	1025
Pilisszentlélek	496	23	473	212

Eszerint az 1941-ben még szlovák többségű helységekből csak a lakosság mintegy fele kívánt Csehszlovákiába távozni, és jelentős részük valóban itt is maradt. Csupán Sárisápon akadt nagyobb számú jelentkező, több, mint ahányan 1941-ben szlovák anyanyelvűnek vallották magukat. A vegyes lakosságú, korán elmagyarosodott Epöl községből viszont senki sem jelentkezett. A nemzetiségek mintegy felének távozásával ezeknek a helységeknek nyelvi egysége megszűnt, a helyükre érkező és később bevándorló magyarok lassanként túlsúlyra kerültek. Egyedül Pilisszentlélek őrizte meg többségét (úgy látszik, az áttelepülésre jelentkezők nem mentek el): 1960-ban 17 magyar mellett 442 szlovák lakosa volt. Kár, hogy e kis, elzárt fekvésű községet 1985-ben Esztergom városához csatolták!

A nemzetiségi megoszlásról végre ismét megjelent községsoros adatok segítségével összeállíthatjuk Esztergom megye Dunától délre eső, Magyarországon maradt helységeinek 1980. és 1990. évi adatait az anyanyelvi megoszlás szerint.

Helység neve	Lakosság	Magyar	Német		Szlovák
			anyanyelvűek száma 1980		
Bajna	2150	2144	4	-	-
Bajót	1618	1617	1	-	-
Csév	2452	2230	2	218	
Csolnok	3668	3262	396	9	
Dág	1130	1012	85	22	
Dorog	11844	11786	29	13	
Dömös	1126	1124	1	-	-
Epöl	670	668	1	-	-
Kesztlőc	2384	1658	5	719	
Kirva (Máriaalom)	617	577	37	1	
Lábatlan	6013	5995	6	7	
Leányvár	1585	1506	60	7	
Mogyorósbánya	850	844	2	1	
Nagysáp	1588	1585	-	2	
Nyergesújfalu	8095	7978	85	24	
Pilismarót	17641	1755	1	5	
Sárisáp	4128	4115	3	4	
Süttő	2023	2012	9	1	
Tát	5343	5325	9	-	-
Tokod	7839	7812	7	3	
Uny	663	661	-	2	
Összesen	67547	65666	742	1038	
Esztergom város	30870	38250	31	284	
Együtt	98417	95916	773	1322	

Helység neve	Lakosság	Magyar	Német		Szlovák
			anyanyelvűek száma 1990		
Bajna	2047	2044	2	-	-
Bajót	1481	1469	1	1	
Csév	2314	1939	3	367	
Csolnok	3358	2558	795	5	
Dág	1019	889	104	25	
Dorog	12798	12500	81	19	

Regio – Kisebbség, politika, társadalom 1993. 4. évf. 4.sz.

Dömös	1117	1116	-	1
Epöl	641	639	-	-
Kesztlőc	2322	1979	4	336
Kirva (Máriaalom)	559	531	28	-
Lábatlan	5690	5660	10	2
Leányvár	1544	1443	95	5
Mogyorósbánya	819	814	2	2
Nagysáp	1519	1509	3	-
Nyergesújfalu	7815	7767	18	10
Pilismarót	1784	1781	1	2
Sárisáp	3715	3673	5	33
Süttő	2036	2018	17	1
Tát	5286	5243	28	3
Tokod	7286	7259	7	7
Uny	647	647	-	-
Összesen	65787	63478	1204	820
	96,5%			
Esztergom város	29841	29029	79	163
Együtt	95628	92507	1283	1083

A népszámlálás adatai szerint tehát a második világháború után az Esztergomi járás népessége csaknem teljesen magyarrá vált. A németek már csak Csolnok községben élnek számosabban, lélekszámuk 1980 és 1990 között megkétszereződött (Korábban tehát óvakodtak anyanyelvük megvallásától.) A szlovákok csak Kesztlőcön és Pilisszéven vannak pár százan, számuk Cséven kicsit nőtt az elmúlt évtizedben, Kesztlőcön viszont felére csökkent. A bizonyára ma is szlovák Pilisszentlélek Esztergomhoz csatoltatván elmerült a város magyar többségében. Ily módon a járás magyar lakossága az 1930. évi állapothoz képest 73,4%-ról 1980-ban 97,2%-ra, 1990-ben 96,5%-ra növekedett, míg a nemzetiségek aránya minimálisra csökkent. A németeké 1990-ben 1,7%, a szlovákoké 1,3% volt.)

Ha pedig Esztergom megye egykori egész területét vizsgáljuk, az alábbi képet kapjuk:

Év	1910				
	Lakosok	Magyar	Német	Szlovák	Egyéb
Esztergom m.	90817	73418	9455	7520	424
%	100	80,8	10,4	8,3	0,5

Év	1980			1991		
	Lakosság száma	Magyar	Nem magyar	Lakosság száma	Magyar	Nem magyar
		anyanyelvű			anyanyelvű	
Magyarország	98417	95916	2501	95628	92507	3121
Szlovákia	42319	35035	7284	40336	32944	7392
Esztergom m.	140736	130951	9785	135964	125451	10513
		93,0%	7,0%		92,3%	7,7%

Esztergom megye népessége tehát annak ellenére, hogy területének több mint fele 1920 óta csehszlovák uralom alatt van, a németek kitelepítése, a magyar-szlovák népességcsere, de még inkább a Szlovákiában élő magyarok helytállása, nyelvükhöz és nemzetiségükhöz való erős ragaszkodása eredményeként 1991-ben magyarabb volt, mint 1910-ben: a magyar népesség aránya 80,8%-ról 92,3%-ra nőtt miközben 1980-ban 93%-os csúcspontot ért el, de sajnos azóta fogyásnak indult. Minthogy ma már a magyarok és szlovákok természetes szaporodása közötti különbség minimálisra csökkent, a magyar községekbe telepített szlovákok részben elköltöznek, részben magyarrá válnak, és a nemzetiségi jogok biztosítására

az Európai Közösség és a függetlenné vált Magyarország egyaránt gondosan ügyel, minden remény megvan arra, hogy Esztergom megye helységei a jövőben is magyarok maradnak.

Irodalom

Györfly György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* II. Budapest 1987. Esztergom megye 205-318.

Blaskovics József: *Érsekújvár és vidéke a török hódoltság korában*. Budapest 1989.

Bél Mátyás: *Esztergom vármegyéről írt kiadatlan művének szemelvényes magyar fordítása*. Tatabánya 1957. Zolnay László gazdag jegyzetanyagában az 1701. és 1732. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv adatai.

Fényes Elek: *Magyarországnak... mostani állapota...* Pest, 1837. II. Esztergom megye 109-130.

Az első magyarországi népszámlálás (1784-1787). Szerk. Dányi Dezső és Dávid Zoltán. Budapest 1960.

Az 1938. évi felvidéki nép-, földbirtok- és állatösszeírás. *Magyar Statisztikai Közlemények Új sorozat* 108. köt. Budapest, 1939.

Národnostná štruktúra obyvateľstva SR. Bratislava 1992.

1990. évi népszámlálás. Anyanyelv, nemzetiség településenként 1980, 1990. Budapest 1993.

ZOLTÁN DÁVID:

A BRIEF DEMOGRAPHICAL HISTORY OF ESZTERGOM COUNTY

The author gives a sketch about medieval nationality proportions and a list of data of 17-18th century conscriptions from the smallest county of historical Hungary. Analyzing 20th century ethnodemographical development of the county divided in 1920 between Hungary and Czechoslovakia, he makes evident the Hungarization of its Hungarian part, and the stagnation of Hungarian population, respectively the increase of the number of Slovaks in the county's Slovakian part.